

Esitelmä FiloCafe -illassa 15.02.2023: John Keatsin Endymion ja oodit vuodelta 1819

Anthony Johnson (Åbo Akademin yliopisto)/suomennos Timo Leinonen

(§1)

(§2)

Olen pitkään miettinyt sitä, miten kummallinen yhtäläisyys vallitseekaan säveltäjä Franz Schubertin ja runoilija John Keatsin välillä. Nämä huippulahjakkuudet syntyivät kahden vuoden välein, molemmat elivät etupäässä köyhyydessä, kukoistivat nuoruusvuosinaan, kehittyivät ihmeenomaisesti, loivat merkittävimmät taideteoksensa, kun olivat hiukan yli kaksikymmenvuotiaita ja kuolivat traagisesti, Keats 25-vuotiaana ja Schubert 31-vuotiaana.

Schubertin mukaan hänen musiikkinsa tähti oli sama kuin hänen aikalaistensa runoilijoiden, kuten hänen liedlauluissaan asia ilmaistaan; Keats uskoi taas vuorostaan, että jos hän ei olisi ollut runoilija, hän olisi ollut säveltäjä. Hänen ajatuksensa äänneyhdistelmistä runoudessa ovat hyvin lähellä musiikin säveltämisestä. He molemmat kokivat vaikeuksia suurten teostensa luomisessa. He olivat kuin taiteellisten mentoriensa valtaviin saavutuksiin nujertamia – Schubertille mentori oli Beethoven ja Keatsille Milton. Näin Schubert ja Keatskin kehittyivät mestareiksi luomaan pienempiä, lyysisempiä kamariteoksia, joista heidät erityisesti muistetaan: laulusarjoja, jousikvartettoja ja oodeja.

Myös molemmille taiteilijoille hetkellisyys ja lyhytaikaisuus olivat ensiarvoisen tärkeitä teemoja. Helmikuun 14. päivän iltana 1821 - vain yhdeksän päivää ennen omaa kuolemaansa tuberkuloosiin - sängyssä oleva Keats pyysi ystäväänsä Joseph Severniä kirjoittamaan hautaansa sanat "Tässä lepää eräs, jonka nimi kirjoitettiin veteen". (Severn toteutti Keatsin tahdon ja niin nämä kuuluisat sanat koristavat hautakiveä, jonka hän pystytti Keatsille Rooman protestanttiselle hautausmaalle tasan 200 vuotta sitten, keväällä 1823.)

(§3)

Seuraavana vuonna 1824, Schubert - ymmärtäen, että hän oli sairauden otteessa, josta hän ei toipuisi - työskenteli uudella voimalla säveltääkseen kvartetin "Tyttö ja kuolema" ("*Der Tod und das Mädchen*"). Huomattavaa on, että nuoremmat Schubert ja Keats löysivät aikaa kokeilla menestyksekkäästi laajempia teoksia, kuten Keats pitkän runon Endymion, jonka

hän kirjoitti vuosina 1817–1818, kun hän oli parikymppinen. Hän omisti runoelman sankarilleen, runouden ihmelapselle Thomas Chattertonille (1752–1770), joka oli kuollut traagisesti seitsemäntoistavuotiaana.

(§4)

Tämä luontoa reheväsi kuvaava runoelma on täynnä myös ohimenevyyttä ja menetyksien luonnetta koskevia pohdintoja. Runoelma on rakenteeltaan ja pituudeltaan kunnianhimoinen. Timo Leinosen intohimosta ja sinnikkydestä kertoo se, että vuoteen 2022 mennessä hän oli kääntänyt kaikki Endymionin 4 000 riviä – ensimmäistä kertaa – yhtenäisempään muotoon suomeksi. Nyt hän on jatkanut tätä työtä kääntämällä Keatsin *oodit* vuodelta 1820. Seuraavassa käsittelen lyhyesti suurimmista niistä korostaen erityisesti niiden yhteyksiä *Endymioniin*.

* * *

(§5)

Endymion

Endymion on John Keatsin ensimmäinen pitkä runoelma. Sitä kirjoittaessaan hän oli vasta aloittamassa runoilijan uraansa. Näin tämä runoelma on helppo ymmärtää teokseksi runoilijan oppivuosista. Kysymykset kuten: ”Mitä merkitsee olla runoilija”, ja ”Mitä runoilijan työssä on sellaista, mitä muissa ammateissa ei ole?” olivat hyvin ajankohtaisia nuorelle Keatsille, joka oli samaan aikaan luopumassa avustavan lääkärin ammatistaan ryhtyäkseen runoilijaksi.

Endymionin I kirja johdattelee tähän kysymyksen asetteluun. Endymion on paimenprinssi, joka huomaa olevansa rakastunut runon totuuteen ja kauneuteen mainitsematta mielikuvituksen voimaa. Hän ei tajua, että nämä samaiset voimat ovat rakastuneet häneen. Hänet on tosiasiaassa valittu kuun jumalattaren Cynthian puoliseksi. Cynthia on auringon, terveyden, runouden, lääketieteen ja ennustusten jumalan, Apollon sisar ja tämän sijaishallitsija. Lisäksi Cynthia on aina hyvin salaperäinen rakkauselämänsä suhteen ja tapaa Endymionin suoraan vain unissa ja unelmissa. Näin Endymion vaikka ihaileekin Cynthiaa etäältä, on epävarma siitä, mistä hänen omat tunteensa ovat peräisin ja mitä ne merkitsevät. Ja niinpä hän vaeltaa läpi valtakuntansa metsät, niityt ja vuoret etsiessään molemminpuolisen rakkautensa salaperäistä lähdeettä.

(§6)

Vergiliuksen tarina Aeneaksen matkasta Tuonelaan on ollut mallina II kirjan tapahtumiin. Keats oli nuorena ihailleen lukenut Aeneaksen latinaksi. Tässä II kirjassa aloitteleva runoilija johdatetaan maan uumeniin, missä Cynthia katsoo kaukaa alas hänen puoleensa ja tarjoaa hänelle ihanteellisen ja enteellisen kokemuslisän hänen ymmärrykseensä kauneudesta. Cynthia opettaa myös unelmien, myös hyvin eroottisten unelmien kautta, missä kulkee raja toden ja epätoden välillä.

Mielikuvituksen pohjauumenista ylös päästyään Endymion huomaa III kirjan alussa olevansa valtavan meren pohjalla. Meri on täynnä historiallisia jäänteitä ja tallenteita myyttisistä mennen ajan olennoista. Ne ovat kuin odottamassa jotakuta, joka voisi päästä heihin käsiksi ja ymmärtää heitä. Endymion uskaltaa ottaa haasteen vastaan ja avaa historiaa näiltä osin. Samalla hän vahvistaa tietämystään menneestä ajasta ja tuntee uudenlaista sympatiaa Kirken erehdyksiäkin kohtaan. Näihin erehdyksiin ovat niin monet ihmiset aikojen kuluessa onnistuneet sotkemaan itsensä.

Näin IV kirjassa hän voi lopulta palaa uudistuneeseen todellisuuteen. Voimaannuttuaan Endymion löytää todellisen kauneuden ja rakkauden maailmasta, joka on täynnä harhoja, petosta ja epätoivoa. Hän on nyt täysin oppinut: Hän ymmärtää, että maallisen rakkauden käytännöt ovat erottamaton osa inhimillistä elämää ja myös sellaisen runoilijan elämää, jonka arvot ovat täysimääräisesti ankkuroituneet todellisuuteen pohjautuvaan maailmaan.

* * *

(§7)

Timo Leinonen aloitti käännöstyönsä vuonna 2021, joka oli samalla Keatsin kuoleman 200. muistojuhlavuosi. Nyt kaikki Endymionin neljä kirjaa ovat käännetty elävälle proosamuotoiseen suomelle. Näin on vältetty vaikeus muuntaa englannin kielellä rakennetut rytmit ja riimit suomeksi. Leinosen käyttämä proosa soveltuu hyvin draamaesityksiin. Tämä on etu, jonka ohjaaja Maaret Perälä on viivytyksettä hyödyntänyt luomalla kolme pienoisdraamaa kolmesta ensimmäisestä kirjasta. Ne korostavat Endymionin nuoruutta, huumoria ja energisyyttä runollisen muodon määrittämin ehdoin. Näytelmää tukee Keatsin syntymän ja kuoleman tähtimerkkien synnyttämä musiikki ja myös tämän

päivän musiikkia nuorempien näyttelijöiden esittämänä. Tämä yhdistelmä olisi varmasti aikaansaanut hymyn runoilijan huulille. Näytelmä on täynnä innostusta ja mielikuvitusta. Sitä symbolisoi simpukan kuori, joka korvalle nostettuna muuntaa verisuontesi sykkeen äänen meren kohinaksi.

(§8)

‘Tässä’ Keats olisi sanonut (samalla pitäen simpukan kuorta korvallaan): ”Ota se, kuuntele, kuuntele...!”

(§9)

Oodit

Vaikka kriitikot eivät ottaneet *Endymionia* kovin hyvin vastaan, se osoittautui kuitenkin erittäin tärkeäksi Keatsin oman kehityksen kannalta. Sillä se oli testialusta, jolla monet hänen ideoistaan ja teknisistä kokeistaan tehtiin. Itse asiassa se tarjoaa lukijalle runsaasti (ehkä jopa liikaa) upeita luonnollisia ja aistillisia kuvia. Ja lisäksi voi olla syytä epäillä, että hänen *Endymioniin* tekemänsä työ (julkaistu vuonna 1818) auttoi laukaisemaan ihmeellisen muutoksen Keatsin tyyliin seuraavana vuonna.

Joka tapauksessa on selvää, että kevästä 1819 lähtien Keats tuotti viiden oodin sarjan (syyskuussa syntyi sarjan kuudes oodi), jotka on hyväksytty suurimpien englanninkielisten runojen joukkoon.

* * *

(§10)

Oodi psyykelle

Tarkasteltaessa ensimmäistä oodeista, "*Oodi psyykelle*" (kirjoitettu huhtikuussa 1819), voimme nähdä, että sen maailma heijastaa läheisesti *Endymionin* maailmaa. *Endymion*-runoelma (omittu muinaisesta myytistä) kertoi Kuun jumalattaresta, joka otti salaa maallisen olennon rakastajakseen. Ja tämä oodi Psyykelle (edesmenneen klassisen kirjailijan Apuleiuksen latinan innoittamana [n. 124–170 jKr]), koskee itse rakkauden jumalaa (Kupidoa), joka salaa ottaa Psyyken - hämmästyttävän kauniin kuolevaisen naisen - rakastajattareekseen.

Apuleiuksen tarinan liikkeellepaneva voima on Venuksen mustasukkaisuus Psyykeen kauneudesta ja se, että hän oli määrännyt poikansa rankaisemaan Psyykeä saamalla tyttö raukan rakastumaan alhaissyntyiseen mieheen. Kuitenkin - yrittäessään totella äitiään - Kupido rakastuu vahingossa itse Psyykeen. Tämän seurauksena - käskettyään Psyykeen olla katsomatta koskaan häntä - hän luo hänelle upean palatsin ja vierailee hänen luonaan joka ilta.

Väistämättä Apuleiuksen tarinassa kaiken pilaavat lopulta Psyykeen mustasukkaiset sisaret, jotka suostuttelevat hänet syyttämään lampun ja kurkistamaan rakastajaansa (jonka he väittävät olevan hirviön): sillä seurauksella, että hän (ja palatsi) katoavat ja jättävät hänet yksin avoimelle kentälle, missä hän herää. Kuten Endymionia, Psyykeä ahdistaa nyt hänen kaipuunsa poissaolevaan rakastajaansa. Mutta kaikki ei ole menetetty. Sillä Venuksen yritykset vahingoittaa Psyykettä kilpistyvät tämän tahrattomaan hyvyteen (puhumattakaan siitä tuesta, mitä hän saa niin jumalallisen kuin luonnollisen maailman olioilta), Kupido saa lopulta mennä naimisiin hänen kanssaan, ja Taivaan jumala Jupiter muuntaa hänet kuolemattomaksi jumalattareksi.

Vuoteen 1819 mennessä Keats oli oppinut laajentamaan mytologista aineistoa ja tekemään niistä omiaan. Siksi, ikään kuin hän jatkaisi *Endymionista*, hän aloittaa oodinsa poimimalla rakkauden simpukan kuoren uudelleen ja asettamalla itse sen salaisuudet Psyykeen korvaan: Hän näkee mielikuvissaan Psyykeen makaamassa nurmikolla Kupidon kanssa kietoutuneena rakastavaan syleilyyn. (Kirurgina, joka on tähän mennessä nähnyt jotain maailmasta, kaksikymmentäneljävuotias Keats näyttää hyväksyvän tilanteen seksuaalisuuden. Ja – toisin kuin Endymionin kokemat piinaavat itsetutkiskelut, kun tämä kohtasi sekä lihallista että hengellistä rakkautta – Keatsin kertoja ei nyt keskity runossa yksityiskohtiin.) Hän kuitenkin ymmärtää Apuleiuksen tarinan seuraukset. Nimittäin sen, että Psyyke - jonka upea palatsi oli ollut illuusio - oli jumalatar, jolla ei ollut omaa temppeleä:

(11§)

Eikä kukilla koristettua alttaria;
Ei kauniisti huokaavaa neitsytkuoroa
Keskiyön tunteina;
Ei ääntä, *ei luuttua*, *ei piippua*, *ei suitsuketta* makeaa
Ketjussa heilahtavaa;
Ei pyhäkköä, *ei lehtoa*, *ei oraakkelia*, *ei lämpöä*
Kalvakkaan, uneksuvan profeetan. [*Kursivointi kirjoittajan*]

Keatsin aikaisemman runouden lukijat saattavat muistaa, että Endymionin rakastajattarella, kuun jumalatar Cynthialla, oli kaikki nämä edut ja asiat: asiat, jotka ovat läsnä vain poissaoloina tässä oodissa. Lisäksi Keatsin puhuja tajuaa, että Psykykeä ei palvottu muinaisessa maailmassa, koska hän oli liittynyt jumalien Panteoniin liian myöhään. Hyvittääkseen tätä hän päättää siksi tulla Psykykeen papiksi - samoin kuin hänen äänensä, luuttunsa, piippunsa, suitsukkeensa makea (ja niin edelleen) - pystyttäen Psykykeelle mielessään temppelein, jossa (luonnollisessa ympäristössä, joka muistuttaa Endymionin ympäristöä) hänen jumalallisuuttaan voidaan juhliä. Sillä loppujen lopuksi oodit ovat juhlarunoja ja (kuten hymni Panille *Endymionissa*), Keatsin runolla on performatiivinen rooli: se itsessään on osa rituaalia, joka saa kultin - tässä tapauksessa Psykyken kultin - syntymään. Viimein näiden rituaalien kautta ja kaikkien kärsimystensä jälkeen Psykyke on vapaa nauttimaan todellisesta oikeudestaan nautintoihin

(§12)

kaikki se hellän lempeä ilo,
joka voittaisi synkän varjon ajatukset.
Kirkas soihtu ja avoin ikkuna yöllä,
näin lämmin rakkaus sisään tulisi!

Jos meidän pitäisi miettiä, tuleeko Keatsista jo liian rivo nyt, on syytä muistaa kolme seikkaa. Ensiksikin etymologisesti 'psykyke' (usein kuvattu perhosena) tarkoittaa 'sielua' tai 'henkeä'. Toiseksi Kupidon ja Psykyken liiton luoma lapsi ei ollut kukaan muu kuin aistillisen nautinnon jumalatar Voluptas itse. Kolmanneksi runo kirjoitettiin 36 vuotta ennen Freudin syntymää (joka näki seksiä kaikessa). Vain 67 runosäerivillä (toisin kuin Endymionin 4 000 säeriviä), Keats on luonut mielikuvan, joka on pysyvästi muokannut ja laajentanut Apuleiuksen tarinan kerronta-aluetta.

* * *

(13§)

Olen käsitellyt erityisesti oodia "*Psykykelle*", koska sillä on niin paljon yhteistä viiden muun suuren oodin kanssa, jotka Keats loi seuraavina kuukausina vuonna 1819. Nimittäin niin '*Oodi Alakulolle*', '*Oodi saamattomuudelle*', '*Oodi kreikkalaiselle uurnalle*', '*Oodi satakielelle*' ja '*Syksylle*' muodostuvat 3–6 jakeesta (jokainen jae riimittelee löyhästi kuin sonetin viimeiset 10 tai 11 riviä). Nämä yksityiskohdat ovat tärkeitä (vaikka en mene tässä teknisiin

yksityiskohtiin), koska tämän mallin avulla Keats pystyi luomaan joustavan mutta kurinalaisen välineen, joka oli sovelias kullekin subjektiiviselle teemalla ollen samalla avoimempi kuin perinteinen sonetti. Jos esimerkiksi sonettien riimi ja argumentti pyrkivät napsautamaan kiinni lopussa, niin keatsiläinen oodi pikemminkin päättyy pohdintaan ja epävarmuuteen. Kuten oodissa "*Satakielelle*", jossa puhuja viime lauseessa kysyy: "Heräänkö vai nukunko?".

Kaikissa oodeissa on myös innovatiivinen kaipaus – aivan kuin runoilija unelmoisi tai näkisi hypnogogisia kuvia valveillaolon ja unen rajojen välissä. Ja tällä tavalla oodit syventyvät mielentila-alueeseen, jota ei juurikaan tutkittu (tai ainakin niistä ei ole kirjoitettu) ennen yhdeksäntoista vuosisadan alkua.

Oodeissa myös sellainen henkisen tason asioita assosioiva ominaisuus, mikä ilmenee siirryttäessä ajatuksesta ajatukseen. Tämä piirre on leimaa-antava niissä kaikissa: Se synnyttää tunteen monipuolisista mutta erityisen yhtenäisistä pohdinnoista joistakin vaikeista, tuskallisista ja paradoksaalisista asioista.

Kieli on hämmästyttävän rikas, aistillinen ja tarkka: jopa siinä määrin, että moni kirjailija on viimeisten 200 vuoden aikana ryöstäneet oodeilta rivejä omien runojensa, näytelmiensä, romaaniensa, elokuviansa ja mainosmateriaaliensa otsikoiksi. (Ajatelkaamme esimerkiksi otsikoita, jotka ovat peräisin "Oodista satakielelle" – näitä ovat Scott Fitzgeraldin "*Tender is the Night*" (Yö on hellä) tai Somerset Maughamin "*The Alien Corn*" – niin huomaamme tämän.)

Tämä kaikki kertoo siitä, että oodeihin on kasautunut valtava määrä syvällistä ymmärrystä. Vuoteen 1819 mennessä Keats oli kokenut isänsä menetyksen (putoaminen hevosen selästä) sekä äitinsä ja veljensä kuoleman tuberkuloosiin. Hänellä itsellään diagnosoitiin sama sairaus vielä samana vuonna. (Lääkärinä hän on oletettavasti tunnistanut oireet.) Näin hän tiesi hyvin, että elämä voi olla lyhyt. Hän myös epäilemättä ymmärsi, että hänen juuri kukkaan puhjennut rakkautensa Fanny Brawnen kanssa vuonna 1819 ei koskaan saisi kukoistustaan hänen itsensä toivomalla tavalla. Mutta kaikesta tästä huolimatta Keatsillä säilyi huumorin taju ja hauskuuden ymmärrys. Hän oli taitava kirjoittamaan iloisia jakeita, vaikka monissa niissä, ymmärrettävästi, on varjoja kauempaa katsoen. Vastaavasti kaikissa oodeissa surua

lieventävät ilon välähdykset. Sillä vaikka niissä tunnustetaan elämän lyhyys, nämä ovat runoja, jotka ylistävät olemassaoloa.

* * *

(§14)

Esimerkkeinä näistä piirteistä voisimme valita huonomminkin kuin tarkastella oodia "Alakulolle". Siinä puhujan "sureva Psykye" vastustaa halua antaa periksi "Lethelle" (Unohduksen joelle) tai huumeille ja myrkyille. Pikemminkin oodi ehdottaa, että jokaisen alakulon pyöreisiin joutuneen tarvitsee ymmärtää, että alakulo "asuu kauneudessa"; toisin sanoen, että kauneuden ohimenevyys on alakulon lähde ja että alakulon pyhättö sijaitsee itse asiassa Ilon, Mielihyvän ja Nautinnon temppelessä (Nautinto, eli Volutpas, Kupidon ja Psykyen tytär). Siksi (puhujalla neuvoo lukijaa kielellä ja kuvilla, jotka on jo kehitetty *Endymionissa*), sen sijaan, että alistuisit melankoliaan, sinun tulisi omaksua sen kauneus ja

(15§)

silloin anna surusi aamun ruusulle
tai sateenkaarelle rannan hiekka-aaltojen yllä
tai pionikukkapensaille ja niiden hyvinvoinnille
tai jos valtiattaresi näyttää olevan vihan vallassa,
ota hänen pehmeä kätensä huomaasi
ja anna hänen raivota ja katso syvälle,
syvälle hänen vertaansa vailla oleviin silmiinsä.

Sillä viime kädessä niiden, jotka haluavat voittaa alakulon, tulisi omaksua se ja murskata "Ilon rypäle" suunsa kitalakea vastaan, jotta heidän sielunsa "voisi maistaa hänen mahtinsa surua".

* * *

(§16)

Samoin, vaikkakin toisesta näkökulmasta, "Oodi satakielille" johtaa lukijan läpi kaipuun, missä puhujalla - sillä hetkellä valmis jälleen siirtymään Lethen ja huumaamaan itsensä "helpon kuoleman" unohdukseen, pelastuu katkeransuloisella oivalluksella, että satakielen laulu on pysynyt aikojen saatossa jatkuvana lohtuna ihmiskunnalle. Laulu on historian kuluessa rikastuttanut sukupolvi toisensa jälkeen ihmisten elämää. (Aika ei myöskään hidastu runossa: se vain pimenee puhujan kuunnellussa, näkyvä maailma katoaa, kun Keats

johdattaa lukijansa rehevän aistillisen kosketus-, maku-, tuoksu- ja musiikkimaailmojensa läpi. Kaikki tämä laajentaa mielikuvitusta uusilla tavoilla.)

(§17)

Keats käyttää samalla tavalla erityyppisiä aistikuvia oodissaan ”Kreikkalaiselle uurnalle” (runossa, jossa kuten oodissa ”Saamattomuudelle”, lähtökohtana on kreikkalaiset keraamiset hahmot): Näin hän kykenee taas pitämään vireillä ajan ja ajattomuuden paradoksaalista suhdetta.

(§18)

Sillä täällä hän huomaa temppeleiden, huilunsoittajien ja rakastajien visuaalista kuvaukset muinaisessa kreikkalaisessa uurnassa olevan emotionaalisesti epäselviä: Musiikki uurnasta kuulostaa suloiselta, mutta ” korville kuulumattomalta”; ja rakastajat uurnan kuvissa ovat ikuisesti rakastuneita, mutta he eivät koskaan kykene saavuttamaan rakkautensa täyttymistä. Tietäen Keatsin oman lyhyen elämän tragedian - sen, että hänen täytyi luopua sitoutumisestaan Rakkauteen, Kunnianhimoon ja jopa Runouteen (juuri niihin hahmoihin, joita hän oli pohtinut oodissaan ”Saamattomuudelle”) - on helppo tuntea se ikävä ja kärsimys, joka sisältyy näihin ajatuksiin. Se on tunnepaatos, jonka vaikutuspiiri kattaa runoilijaa suuremman tilan, ja joka koskettaa meitä kaikkia. Yksilöinä, jotka ovat heitetty maailmaan, missä kuolema on ainoa varmuus, Keatsin runsailla, vivahteilla, empaattisilla ja hämärillä oivalluksilla - jotka on ilmaistu ainutlaatuisella resonoivalla kielellä – on voimaa avata uusia ymmärryksen tasoja ihmisen tilasta maailmassa.

* * *

(§19)

Ei kuitenkaan olisi oikein lopettaa tätä pienen runojoukon tutkimista tunnustamatta, että tänä Keatsin runollisen aktiivisuuden kultaisena vuonna, Keatsin saavutuksena oli erityisesti se merkittävä kehitys, mikä tapahtui oodeissa itsessään: ja vielä vain niiden muutaman kuukauden aikana, jolloin ne luotiin. Tämän näemme tutkiessamme Keatsin viimeistä oodia.

Sunnuntaina 19. syyskuuta 1819, kuten Keats on kertonut kirjeessään ystävälleen John Hamilton Reynoldsille, Keats lähti ihmeelliselle kävelyretkelle maaseudulle, alueelle missä

sato oli juuri korjattu. Retki inspiroi hänet kirjoittamaan oodin "Syksylle"., mitä monet pitävät hänen yliverkaisimpana saavutuksenaan. Samassa kirjeessään Keats totesi, että "yhdistän Chattertonin aina jotenkin syksyyn". Näin on selvää, että runoon sisältyy runsaasti menetyksen ja kuoleman teemoja, kuten olemme löytäneet Keatsin töissä yleensäkin Endymionista lähtien. Ja koska runo on järjestetty kolmeen yksinkertaiseen sonetin kaltaiseen säkeeseen, joissa jokaisessa on yksitoista riviä, sen läheinen rakenteellinen suhde muihin oodeihin on kiistattoman selvä.

Omilla, muista selvästi erottuvilla tavoillaan kaikki oodit ovat ihmeellisiä runollisen ajattelun kiteytyksiä. Mutta oodien joukossa oodissa "Syksylle" Keats on kyennyt työstämään aineistostaan aivan uuden rehellisyyden tason. Runo on niin selkeä, että se ensi silmäyksellä näyttää olevan vain yksinkertainen kuvaus Englannin luonnosta syyskuussa. Erityisesti ensimmäisessä säkeistössä, missä kuvataan suurenmoisesti puhujaa ympäröivää syksyisiä näkymiä 'Sumujen ja täyteläisen hedelmällisyyden kautena'; kypsyyden ja hedelmällisen tuotannon runsaudensarvena, täynnä hedelmiä, pähkinöitä ja viljaa, puut omenoiden painon taivuttamina, kurpitsat äärimmilleen turvonneina, mehiläispesät hunajan täyttäminä.

(§20)

Tämä on jälleen kerran juhlarunoutta, pastoraalista kulta-aikaa, joka ei ole erilainen kuin Vergiliuksen Eclogues and Georgics (erityisesti Eclogue IV, mitä on perinteisesti pidetty Kristuksen elinaikaisen maailman salaisena ylistyksenä).

(§21)

Näissä antiikin ajan hymneissä luonnolle, kuten Vergiliuksen kommentaattorit ovat huomauttaneet, on mahdollista jumalallista "voimakkaita allegorisia merkityksiä". Ja sama pätee Keatsin oodiin: erityisesti keskimmaisessä säkeistössä, jossa Syksy henkilöityy naiseksi, joka 'istuu huolta vailla vilja-aitan lattialla' 'ilmavirtojen kohottaessa pehmeästi hänen hiuksiaan'; tai syvässä unessa puoliksi niitetyllä kyntöuralla unikkojen seassa makaamassa, samalla kun hänen viikatteen iskunsa säästävät kohteensa kaikkine kukkineen'.

(§22)

Kauan sitten kriitikko Helen Vendler, joka oli todennut, että Syksy oli yleensä personoitu mieheksi, huomautti, että tässä oleva naiskuva oli luultavasti viittaus Ceresiin, sadon jumalattareen, kuten Keats olisi tiennyt Miltonin ja muiden klassikoiden lukemisensa

perusteella. Vaikka olen samaa mieltä tästä, en voi olla lisäämättä, että - lukemalla Apuleiusta oodin "Psykyelle" tausta-aineistoksi- hän olisi myös törmännyt kahteen kohtaukseen, joissa Psykye itse käsittelee samaa aineistoa.

Ensinnäkin Ceresin temppelissä, jossa Psykye lajittelee auttavasti sirpit ja niittovälineet viljasadon mukaan asettamalla ne uuteen järjestykseen, itkee - kuten Ruut Keatsin oodissa "Satakielelle" – muukalaisten maassa ja lakaisee temppelin lattian hiuksillaan (Apuleius VI, 1-4). Ja toiseksi, kohtauksessa, jossa Venus on antanut hänelle mahdottoman tehtävän erotella kaikki sadon jyvät ennen auringonlaskua, ja hänet pelastaa muurahaisarmeija, joka tulee hänen avukseen ja lajittelee viljan hänen puolestaan. Koska myös kuvaukset viljan niittämisestä ja puimisesta oodissa "Syksylle" liitetään perinteisesti kuolemaan (joka on sielujen niittäjä), runon keskimäinen säkeistö tuo mukaan hienovaraisesti tummemmat värit alussa esille tulleeeseen iloon.

(§23)

Tässä ei ole houkutinta mennä liian pitkälle. Ja vaikka viimeisen jakeen kuvaus kauniista päivästä, joka muuntuu yöksi, avaa nämä assosiaatiot täydellisemmällä allegorisella resonanssilla, Keats sävyttää loistavasti allegorian negatiivista potentiaalia pitäen realistiset kuvaukset ja juhlan tunteen runon etualalla. Niinpä siinä missä säkeistö alkaa perinteisellä huudahduksella – "Missä ovat kevään laulut?" – mitä antiikin maailmassa olisi käytetty nostalgian ja katumuksen tunteiden herättämiseen – Keatsin puhuja edistää päinvastaista tunnelmaa sanomalla "Älä niitä ajattele. Syksyllä on oma musiikkinsa".

Kuitenkin samalla tavalla kuin ensimmäisen säkeessä hunajakennot olivat täynnä hunajaa, niin kolmannessa säkeessä loppuun saattamisen - loppujen- katkera makeus tihkuu kaikesta läpi lopulta rauhoittuen. "Päivä kuolee pehmeästi". "Auringonlaskun punoitus kohtaa pellot, mistä vilja on niitetty". "Hyttysset surevat pajujen keskellä" (pajut on perinteisesti liitetty suruun). Karitsat ovat nyt "täysikasvuisia". "Punarinta (talven tunnuslintu), viheltää puutarhassa". Ja "pääskyselä kerääntyvät ja visertävät taivaalla". Ne kerääntyvät lähtöään varten. Kuten Chatterton lähti. Kuten Keatsin vanhemmat ja veli lähtivät. Ja kuten Keats itse tiesi pian olevansa lähdön edessä.

* * *

(§24)

Kun tarkastelee taaksepäin näitä oudon iloisia, mutta katkeransuloisia oodeja, syntyy vähitellen yhteinen oivallus. Nimittäin se, että Keats – joka on juhlinut olemassaolon iloa joissakin hienoimmissa koskaan kirjoitetuissa englantilaisissa runoissa – sanoo hyvästit maailmalle: ylistäen sitä Jumalalle ranskalaisella sanalla, joka samalla vieraannuttaa hänet rakkaasta kielestään. "Adieu, adieu", sanoo Ilo oodissa "Alakulolle", jonka "käsi on aina hänen huulillaan". "Adieu, adieu", kuuluu satakielen vaimeneva hymni, kun lintu katoaa pimeyteen. "Adieu", kuiskaa Keatsin kertoja Rakkaudelle, Kunnianhimolle ja Runoudelle – näille kolmelle "aaveelle", jotka hän näkee harhoina oodissaan "Saamattomuudelle".

Ainoat hahmot, jotka eivät lähde, ovat kreikkalaisen uurnan kuvan rakastavaiset ja onnen oksat, jotka eivät koskaan pudota lehtiään, "eivätkä koskaan sano keväälle "adieu", koska - keramiikkana - ne ovat immuuneja ajalle. Ja tietysti Kupido ja Psyyke toistensa sylissä. Keats kertoo meille, että heillä ei ollut tarvetta sanoa toisilleen "adiou", koska Psyyke ei ollut enää kuolevainen.

(§25)

Tässä siis Timo Leinosen käänös näistä ihmeellisistä *oodeista*. "Ota se.", kuten Keats olisi sanonut. Lue. Unelmoi 'Kuuntele ... kuuntele ...!'.